

Mlademu, nadobudnemu pisatelju so oskrbeli njegovi prijatelji, zlasti Puškin in Žukovskij, službo namestnega učitelja zgodovine na vseučilišču v Peterburgu; vendar je Gogolj ta posel kmalu zopet popustil ter se popolnoma posvetil pisateljstvu. Ni mu prijalo birokratsko, vezano življenje vseučilišnega profesorja; neodoljivo mu je bilo hrepenenje po neomejeni prostosti, kakršno uživajo kozaki po Ukrajini. Ko so v tem času njegove povesti zaslovene mej rojaki, je bil oproščen najhujših materialnih skrbi; zato se je lahko osvobodil drugih dolžnosti, da je tem uspešneje deloval na pisateljskem polju. Že tedaj je pričel nabirati gradivo za svoje slavno delo, za roman: „Mrtve duše“. Npopisen je vtisek, kateri je napravil prvi del tega Gogoljevega romana v literarnem svetu ruskem in tudi mej čitajočim občinstvom. Prikupljiv humor, preprosta, skoraj bi rekli, same sebe ne zavedajoča se resnicoljubnost, temeljito poznavanje ruskega življenja — vse to je pripomoglo, da je Gogolj naslikal v tem romanu istinito sliko najraznejših izvornih tipov ruskega življenja in sicer po njih solnčni in senčni strani. Dobro znan in mnogo čitan je tudi Gogoljev „Revizor“, v katerem šiba z živim sarkazmom birokratsko življenje svoje dôbe. Posebno krasen je tudi roman: „Taras Bulba.“ Zadnja leta so mu opešale njegove duševne sile. Živel je v veri, da je s svojimi spisi marsikaj zagrešil, opisujoč napake ruskega naroda, in je hotel to popraviti posebno z drugim delom „Mrtvih duš“, kateri pa ni obstal pred sodbo ruskih kritikov. Sluteč, da mu pešajo duševne in telesne sile, si je iskal opore v veri, pisal v tem smislu in tudi potoval v Palestino, da si zopet razjasni duha. Toda njegovo delo je bilo končano. Mehka njegova narava je žal prezgodaj onemogla v borbah življenja, in Gogolj je v najboljših letih umrl l. 1852. v Moskvi. Ob njegovi smrti je zopet oživel njegov spomin, ki je zadnja leta njegovega življenja nekaj zatemnel.

In sedaj petdeset let po njegovi smrti so se ruski književniki zopet spominjali literarnih zaslug Gogoljevih ter ga proslavljali zlasti kot vstvaritelja moderne ruskega romana.

—n.

Žukovskij o umetnosti. Slavni ruski pisatelj Žukovskij je pisal o pesništvu: „Pesništvo mora blaziti estetične dušne zmožnosti, domišljijo, dovtipnost in čustvo. Ali pesnik ne sme dražiti domišljije na škodo razumu, razvijati dovtipnosti na račun dostojnosti in ne sme poveličevati ljubezni tako, da bi zavajal v nenravnost. Razen umetniških dolžnosti ima pesnik tudi dolžnosti do Boga, do domovine in do bližnjega. Te dolžnosti mora izpolnjevati z največjo natančnostjo, ker si je izbral odličen in svet poklic. Vsak bravec ima pravico, da v pesmi najostreje sodi ne le umetnika, ampak tudi človeka.

Slab pesnik, kateremu se ne zdi npravna sodba ravno tako upoštevanja vredna, kakor estetična kritika!“

Aleksej Potěhin je izmed najpriljubljenejših ruskih pisateljev. Ob petdesetletnici njegovega dramatičnega delovanja mu je priredila „Russkaja akademija jazyka i slovesnosti“ slavnostno zborovanje, pri katerem je predaval romanopisec Boborykin o razvoju ruske dramatike. Opisal je Ostrovskega in Grigorjeva kot prednika Potěhinova in podal napoved pregled njegovih literarnih del. Potěhin predstavlja plemenitaše, in sicer najrajši majhne plemenitnike, kakor Ostrovskij meščanstvo in trgovstvo. Posebno živo kaže, kako demoralizira mestni vpliv majhno plemstvo po deželi. Potěhin je tudi reformator ruskega pozorišča. Vlada ga je imenovala za dramaturga skupno z Vševoločkim, ravnateljem carskih gledališč.

Ruska cerkev. Rusija stopa vedno odločneje v krog svetovnih kulturnih držav. Sicer je bila že od nekdanj po svoji politični moči velesila prve vrste, vendar se kaže zdaj vedno očitneje nesoglasnost med starihim bizantskim razkolništvom in med duhom nove kulture. Katoliška cerkev ima pač vse pogoje, da more z vsakim novodobnim napredkom stopiti na svetovno pozorišče kot prva kulturna sila; a razkolna cerkev je izgubila to moč, ko se je ločila od svojega središča, od Rima. To važno kulturno vprašanje se je v zadnjem času razmotrivalo obširno tudi v ruskem časopisju, seveda, kolikor mu je to dopuščala v tem jako stroga cenzura. V francoskem jeziku razpravlja o tem J. Moszyński v odprtem pismu na grofa Goleničeva-Kutuzova. Kot najboljše sredstvo, ki bi moglo ozdraviti Rusijo, so priporočali posebno pristaši Tolstega, da se naj uvede popolna „svoboda vesti“. A Moszyński pravi, da bi to ne bila prava pot, ker bi s tem prišla Rusija v oblast prostozidarskim in judovskim vplivom. V prvi vrsti je treba po nazorih Moszyškega, da se v Rusiji osvobodi cerkev državne sužnosti — seveda ne da bi se pri tem pretrgali prijateljski stiki med cerkvijo in državo — in da bi se razkolna cerkev spojila s katoliško cerkvijo. Potem bi se pomirilo nasprotstvo med Rusi in med Poljaki, omogočila bi se trajna zveza med Avstrijo in med Rusijo, in s tem bi se položil temelj novemu kulturnemu razvoju.

Viktor Hugo. „Dom in Svet“ prinaša v tej številki sliko znamenitega francoskega pesnika in pisatelja Viktorja Hugona, katerega stoletni rojstni spomin so Francozi posebno sijajno praznovali 26. februarja t. l. Slavni akademik Jul. Lemaitre je zapisal ob tem povodu sledeče besede: „Vse stranke, vsa mišljenja se smejo sklicevati na Hugona. Ludovik Veuillot je rekel, da je Viktor Hugo zvon, ki vibrira v vseh glasovih. To je istina. On je jeka, svet za-se, zato si ga nikdo ne more prisvojiti.“ O pomenu Hu-